

SÖRMLANDS- LÅTEN

Nr 2 2023

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund

Sörmlandslåten

Medlemstidning för **Södermanlands Spelmansförbund**

c/o Lars Wennerholm

Sockenvägen 9, 632 33 Eskilstuna

pg: 12 24 74-0

org.nr. 818500-9233

Medlemstidningen Sörmlandslåten

Ansvarig utgivare:

Adela Björn

Redaktionskommitté, sormlandslaten@sormlandsspel.se

Birgitta Stenberg

Kerstin Lanbeck Vallén

Leif Johansson

Styrelse:

Ordförande Adela Björn

Sekreterare Christina Frohm

Kassör Klara Holstad

Övr ledamöter: Maria Melin, Emma Tjernström, Ing-Marie Rapp

Suppleant: Thor Pleijel

Revisorer: Amanda Gydemo-Östbom och Håkan Alm. Revisorssuppleant: Annelie Sandell

Framsidan: Eric Andrew Olsen omfamnar ett träd från Widmarks tid, foto Christina Frohm .

Se artikel "Allt för Sverige..."

Skicka din e-postadress till oss, då kan du få information digitalt! Och kom ihåg att meddela ändringar; vid varje utskick får vi några mail i retur pga felaktiga e-post-adresser! Skicka adressen till nyhetsbrev@sormlandsspel.se

Läs om hur vi behandlar personuppgifter på <http://sormlandsspel.se/juridik/>

Bidrag till kommande nummer av tidningen vill vi ha som word-fil eller text-fil till sormlandslaten@sormlandsspel.se. (Kontakta redaktionen om du vill skicka fysiskt material.)

Använd om möjligt Times New Roman, stl 10 med 1,15 i radavstånd. Bifoga gärna bilder (i jpeg-format som separata filer), det lättar upp och gör det enklare att läsa tidningen. Vi förbehåller oss rätten att redigera insända bidrag, samt i förekommande fall sortera och prioritera bland insända bidrag.

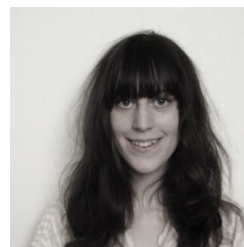
Annonser om evenemang skickas till Kerstin Lanbeck Vallén kerstin.lanbeck@telia.com som lägger upp dem på www.sormlandsspel.se där all aktuell information återfinns.

Ordförande har ordet

Hösten är här och just denna höst har det pratats mycket om hur man ska skära ner på stödet till studieförbunden och folkhögskolorna. Vi i folkmusikerverige har genom åren fått mycket stöd från studieförbunden, bland andra från Bilda, ABF och Kulturens. Folkmusiken och dess traditioner har hållits levande genom kurser på folkhögskolor och genom personer som exempelvis Nils Dencker; folkmusiker, upptecknare samt lärare vid Åsa folkhögskola (du har säkert spelat något ur hans samlingar). Skärs det i folkbildningens budget, så skärs det tyvärr även i viktiga delar för den svenska folkmusikens förutsättningar till fortlevnad. Jag vill ha det sagt, så det är sagt. Som folkbildare och folkmusiker tycker jag att det är viktigt att uppmärksamma studieförbundens och folkhögskolornas situation, för den är indirekt även vår.

Men jag vill inte bara fastna i "höstmörkret". Jag vill också sjunga tanterna och farbrödernas lov! För vad vore vi utan alla ideella krafter. För även om vi är några som fortfarande klassas som "yngre" så är det faktiskt tanterna och farbröderna som gör att föreningslivet hålls levande och igång! Jag tänker på alla som har fört musiken och traditionen vidare genom de svunna åren. Som har dragit ihop till stämmor, träffar och konserter, som har bakat bullar, sålt lotter, sökt bidrag, hyrt kurslokaler och dansgolv, som planerat, byggt, ställt fram, städat bort, åkt runt, dragit med folk, gått på möten och allt som måste göras för att hålla något igång. Jag vill lyfta alla tanter och farbröder som på alla dessa sätt också håller musiken levande idag, jag hyllar er alla! Närmast i tanken håller jag Ing-Marie Rapp och Christina Frohm från styrelsen som en fredag satt i flera timmar och letade revisionsberättelser, skrev motiveringar och bråkade med envisa tekniska apparater för att kunna skicka iväg bidragsansökan till region Södermanland så vi kan hålla låtläger för de yngsta spelmännen i sommar och kurser, träffar och konserter för de äldre nästa år! Jag tänker också på alla er som runt om i länet håller små spelmanslag, ordnar konserter, viskurser och spelträffar, och jag vill bara heja på er och uppmuntra er att fortsätta! Jag vill bara från djupet av mitt hjärta säga tack för allt ni gör!

Adela Björn, ordf.

foto Bengt Pernholm

"Allt för Sverige" på sörmländska

/Christina Frohm

I hela sitt drygt 40-åriga liv har Eric Andrew Olsen känt till och varit väl medveten om sina svenska släktband. Som liten mötte han ibland sin mormors mor Hilma. Han minns henne som mycket gammal, och att hon ibland med en svag röst talade ett språk som han inte förstod – svenska.

Hilma var dotter till Per August Widmark som var född 1864 och emigrerade till Amerika 1887. Tanken svindlar - Eric har alltså träffat "vår" August Widmarks barnbarn och har blivit mer och mer motiverad att söka sina rötter.

Den världsomspännande pandemin kunde föra med sig några positiva saker trots allt och för Eric's del innebar den att han veckovis var isolerad i New York. Internets autostrador låg öppna och tack vare de omfattande upplysningar som Sörmlands spelmansförbunds hemsida kunde erbjuda den kunskapsförstående släktforskaren så uppstod kontakt även på det personliga planet. Allra först var det Arne Blomberg som gav honom upplysningar om hur han kunde gå vidare och efterhand tog även jag upp kontakten. Han frågade försynt någon gång om vi i spelmansförbundet hade för avsikt att uppmärksamma tvåhundraårsminnet av Augusts födelse 2024. Vid den tidpunkten hade ingen av oss tänkt den tanken men jubileer är bra att stanna upp inför och visst är tanken god.

Foto: Arne Blomberg

Eric är verksam som skribent och aktör så för honom ligger det nära till hands att skriva om sina förfäder och möjligen ska också detta utmynnas i någon form av föreställning eller film.

Efter ett antal mail blev det bestämt att vi i styrelsen för spelmansförbundet skulle vara hans värdar under en sommarvecka. En mängd förberedelser genomfördes och hans vistelse blev väl utformad.

Eftersom jag bor nära Arlanda var det naturligt att jag hämtade honom där. Det slog mig att vid sådana tillfällen när man ska möta en helt okänd person behövs det en skylt. Sagt och gjort skapade jag en av en gammal affisch med Alberts Boströms bild. Det var ju rätt så passande eftersom August och Albert lär ha mötts och även spelat samman. Skylten tjänade sitt syfte och den långa amerikanen återfanns i ankomsthallen. Han fick övernatta för att försöka hitta en ny dygnsrytm och ordna med en del saker på plats såsom uppkoppling med sin mobil och bokning av hyrbil. Andra dagen styrde vi mot Sörmland och passande nog kunde vi infalla i Malmköping där spelmännen på orten bjöd på en mycket fin konsert i kyrkan. Där spelades musik av den sort som mycket väl kunde härledas även till Widmarksfamiljens stilideal. Slängpolskedansen som tråddes av AnnaKarin Karlsson och Bert Persson i kyrkgången blev också en upplevelse som Eric förevigade med sin kamera.

Efter konserten blev det en stunds trivsamt samvaro i en prunkande trädgård och mycket prat kring frågor som handlade om företeelser om skrock och skrömt. Vår ordförande Adela Björn har studerat sådant på djupet och kunde dela med sig av kunskap omkring detta på ett vetenskapligt plan.

Färden gick sen vidare till Katrineholm där en bil var bokad för att vår gäst på egen hand skulle kunna upptäcka bygden där hans förfäder bott. Det första stoppet var på vägen mellan Katrineholm och Vingåker där skylten pekar mot gården Morjanå och där bäcken med samma namn förr störtade i ett fall mellan sjöarna Viren och Kolsnaren på Widmarks tid. Där var platsen dit August Widmark styrte sina steg ett par torsdagsnätter för att stämma möte med näcken. Numera efter reglering av sagda sjöar flyter ån så stilla. Några åldriga träd finns kvar som möjligen kan ha bevistat möten mellan spelmannen och övernaturliga väsen.

På Säfstaholms slott fanns fler spelmän som var vidtalade att komma för att möta Eric. Vi åt lunch tillsammans och tidningen Katrineholmskuriren som var informerad om det celebra besöket gjorde ett reportage följande dag både i papperstidningen och på webben. Vi sökte upp skuggan vid ån och fiolerna kom fram för att visa hur widmarkslåtar-na ännu är levande för oss nu verkamma spelmän. Här fick Eric höra Ingvar Andersson spela "tyska klocko" och andra pärlor ur repertoaren. Arne Blomberg förevisade en fiol med hål i sargen där trolldomen skulle finna vägen ut – eller var det in?

Per Widmark o Hilma

Sörmländska utmärkelser vid årets Zornmärkesuppspelningar

Vid årets uppspelningar som ägde rum i Lund erövrade Adam Bülow Zornmärket i silver och blev därmed riksspelman. Adam som numera bor i Malmö är uppvuxen i Flodafors. Som barn spelade han fiol i kulturskolan och deltog i spelmansförbundets låtläger. Låtlägren hade stor betydelse för att han fastnade för folkmusik. Han har examen i folk-och världsmusik från musikhögskolan i Malmö och arbetar nu deltid som lärare på kulturskolan och deltid som musiker. Den sörmländska musiken ligger honom varmt om hjärtat och det var sörmländska låtar han spelade upp för juryn. Tilläggas kan att Adam fick stipendium ur "Sörmländska folkmusikfonden till Gustaf Wetters minne" vid spelmansförbundets årsmöte 2016.

Anna Fäldt och Cecilia Lindqvist fick diplom för spel av sörmländslåtar på nyckelharpa respektive fiol. Annas egen berättelse om hur det var att spela upp för Zornjuryn kan du läsa på annan plats i tidningen.

Varma gratulationer till alla från red!

Nu lämnade vi över Eric till sin värdinna Klara Holstad som hade upplåtit en stuga på sin tomt där vår gäst kunde övernatta ytterligare dygn. Adela Björn och en av medlemmarna i Vingåkers hembygdsförening var ciceroner för att hitta vägen till Lilla Kulltorp och andra viktiga platser. Rörd till tårar återfann Eric delar av sin mormors mors farfars järnspis i stenröset där på Åkerholmen där stugan hade stått. Plötsligt blev allt så konkret.

Hela besöket var mycket lyckat och omtumlande för vår nyfunne vän och det blir spännande att se vad som händer under nästa år.

Vi kommer att informera på vår hemsida och facebookside.

Karl Peter Leffler

/Ingvar Andersson

Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, del 10 och 11, utkom 1899-1900.

Dessa innehöll Folkmusik från norra Södermanland. Mannen bakom detta verk var journalisten, folkmusik-samlaren och museimannen Karl Peter Martin Leffler. K.P.L. i fortsättningen. Född i Edshult, Leksands socken 1863 och avliden 1922 i Härnösand. Mellannamnet Martin nämns i alla källor utom i Nordisk Familjebok som anger Magnus som tredje namn.

Kort om K.P.L. Han kom från en akademisk familj. Fadern var provinsialläkare och farfadern var läkare, skriftställare och boktryckare. 1887 tog K.P.L. sin fil.kand. i Uppsala. För de som vill vidare utforska familjeförhållandena rekommenderar jag Google.

Lefflers syn på spelmännen och deras musik var typisk för den tidens anda. Vid en spelmanstävling i Sundsvall 1908 riktar han denna mening till spelmännen:

"Spela edra gamla, präktiga polskor, marscher och gammalvalser, men bry er inte om, tvärtom akta er för alla moderna saker, sådant som spelas på positiv, dragspel och grammofoon".

1898 reste K.P.L. runt i norra Södermanland och samlade material till det som sedan blev Folkmusik från norra Södermanland.

När man bläddrar igenom samlingen så är det en ganska enkel notbild man möter. Det mesta som skulle kunna ge en bild av ett spelsätt är utelämnat. Inga legaton, inga tempoanvisningar, ingen ornamentik. Man måste läsa förordet för att få en fingervisning om hur det spelades.

Jag citerar ur förordet:

"Emot mina uppteckningar kan göras den anmärkningen att jag ej återgivit bindningen i melodierna." (Sedan följer en lång förklaring till varför). Tillbaka till citatet:

"Och slutligen är att märka att fiolspelmännen ha ett tämligen genomgående föredragningsätt.

Fortlöpande åttondelar bindes två och två, i en skalgång spelas ibland alla tonerna obundna och t.o.m. något staccato. Fortlöpande sextondelar spelas ofta hvartannat par bundet, hvartannat obundet.

Vid en figur af en åttondel och två sextondelar tages åttondelen staccato och sextondelarna bindas. Förslag och trioler bindas.

Detta blott såsom hufvudregler, hvilka dock naturligen ej tillämpas utan undantag.

I öfvrigt vacklar bruket, så att samma spelman utför samma ställe olika ena gången och den andra."

Med andra ord – det finns en melodi men för att göra musik av den får man använda sin fantasi. När det gäller melodiformerna, främst under rubriken polska, skriver K.P.L. så här:

"Spelmännen i norra Sörmland skilja dock ej melodiformerna till namnet – ehuru de äro medvetna om skillnaden i markering – utan kalla såväl hampurskans som hambopolkettens melodier för polska."

K.P.L. betonar också att *"melodierna har upptecknats i de tonarter i hvilka de föredragits."*

Lefflers samling innehåller 505 melodiuppteckningar om jag räknat rätt.

Jag hade förmånen att under ett antal år spela tillsammans med Edvard Pettersson som var född och uppväxt på Fogdön. Hans förebilder och läromästare var de spelmän som K.P.L. träffade. Det är intressant att jämföra Edwards version av låtar som också finns i Lefflers verk.

N:o 83.

Polska efter Karl Gustaf Sjögren

N:o 96.

Polska efter Pehr Ericsson

Stämning:

The musical score for N:o 96 is written in treble clef, 3/4 time, and a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of three sharps, and a 3/4 time signature. The music features a series of eighth and sixteenth notes. The second staff includes a repeat sign. The third staff has articulations: *pizz.* above the first measure, *c. arco.* above the second measure, and *pizz.* above the third measure. The fourth and fifth staves continue with similar rhythmic patterns. The sixth staff concludes the piece with a double bar line and repeat dots.

N:o 120.

Polska efter Anders Gustaf
Wahlström

The musical score for N:o 120 is written in treble clef, 3/4 time, and a key signature of two flats (Bb, Eb). It consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two flats, and a 3/4 time signature. The music features a series of eighth and sixteenth notes. The second and third staves continue with similar rhythmic patterns. The fourth staff includes a repeat sign. The fifth and sixth staves continue with similar rhythmic patterns. The seventh staff concludes the piece with a double bar line and repeat dots.

N:o 89.

Mollpolskor.

The first system of musical notation for 'Polska efter Pehr Ericsson, nr 89' consists of three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. The melody is written in a simple, rhythmic style. The second and third staves continue the melody, with the third staff ending with a double bar line and repeat dots.

The second system of musical notation for 'Polska efter Pehr Ericsson, nr 89' consists of five staves. The first staff continues the melody from the first system. The second and third staves continue the melody, with the third staff ending with a double bar line and repeat dots. The fourth and fifth staves continue the melody, with the fifth staff ending with a double bar line and repeat dots.

N:o 44.

Polska efter Pehr Ericsson, nr 44

The musical notation for 'Polska efter Pehr Ericsson, nr 44' consists of seven staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps (D major), and a 3/4 time signature. The melody is written in a simple, rhythmic style. The second and third staves continue the melody, with the third staff ending with a double bar line and repeat dots. The fourth and fifth staves continue the melody, with the fifth staff ending with a double bar line and repeat dots. The sixth and seventh staves continue the melody, with the seventh staff ending with a double bar line and repeat dots.

Det här får väl anses vara en fristående fortsättning på mina tankar och reflektioner från förra numret. Med de nya kunskaperna om sörmländsk slängpolska i bagaget, och en uppmaning från Henry Sjöberg om att vara rädda om de kunskaperna, gav vi oss ut i den sörmländska folkmusikvärlden. Vi förstod att det vi fått lära oss var något speciellt och att det var vi som nu hade ansvaret att förvalta det arvet. Ett ansvar, som vi tog på ganska stort allvar, vill jag minnas. Här skulle ingen kunskap förvanskas eller skojas bort. Kanske vi tog det på lite för stort allvar, kan jag tycka så här efteråt.

På 70-talet, då jag kom fram till att folkmusik och dans var min grej, fanns inget glapp mellan spelmansrörelsen och folkdansrörelsen, som jag tycker det har blivit idag. De kurser och träffar som arrangerades erbjöd något för såväl spelmän som dansare i ett nära samarbete. Det tyckte jag var bra, eftersom jag ville få med mig både musiken och dansen i det jag gjorde. Kurserna var givande och roliga, men det jag tyckte var allra bäst var att få åka på de folkmusik- och dansträffar, som arrangerades lite varstans i landskapet och i vissa fall även utanför Sörmlands gränser. Jag minns med saknad Sparreholmsträffen på hösten varje år, dit alla de dåtida storspelmännen kom. Jag minns Bror Anderssons hambopolketter, men framför allt minns jag Bertil Sjöbergs mästertliga stämspel till vadhelst som spelades. Jag kunde sitta och titta och lyssna länge på det. Men ville man dansa den nyvunna slängpolskan var det inte till Bror och Bertil man skulle ty sig. Den musiken ingick inte i deras repertoar, utan då var det bl.a. våra kursledare från kurserna, Christina Frohm och Ingvar Andersson, man vackert fick be om en slängpolska, för att sen glida ut på golvet och stolt inleda med en promenadtur, som gärna fick vara lång, innan man övergick i omdansningen och det, som för många blev den viktigaste turen, den fria turen, då man fick visa sin skicklighet, spänst och vighet.

1981 hade jag glädjen att, som förste man, bli antagen till Kungliga Musikhögskolans i Stockholm nyinrät-

tade 4-åriga kurs i folkmusik. Den hette då *I/E Svensk Folkmusik* och var en kurs för instrumental- och ensemblelärare. Jag skulle helt enkelt bli fiollärare med svensk folkmusik som mitt huvudfack. Min lärare blev Ole Hjorth. Han var en fantastisk pedagog, som hade förmågan att se människan bakom eleven. Han fick oss att våga spela, han fick oss att inse att vi kan mycket mer än vi tror och han lärde i alla fall mig att våga tro på mig själv. Jag brukar säga att Ole var min första riktiga fiollärare.

Ole lärde oss huvudsakligen teknik och vi fick spela små enkla klassiska stycken, vars nivå var anpassad till våra individuella kunskaper. Vår förkovran i själva folkmusiken fick vi skaffa externt. Vi åkte helt enkelt på studiebesök. Vi åkte hem till spelmännen. Vi fick själva välja vem vi ville besöka inom vissa ramar. Jag var bl.a. hemma hos Nils Agenmark i Älvsjö, som bad om ursäkt för sitt spel och försökte få mig att förstå att han själv tyckte att han drillade för mycket när han spelade och tyckte att jag kunde ransonera just den detaljen något. Självt var jag nog något lite för starstruckad för att lyssna på det. Det var fantastiskt att få sitta mitt emot denne legend och se och höra honom live.

Jag var även hemma hos Ivar Tallroth, tillsammans med ett par kurskamrater. Han bjöd oss ner i sin källare och snickarverkstad, där han bjöd på brännvin. Därifrån fick jag bl.a. med mig en fin andrastämman på Eklundapolska nr. 2 – en låt som spelas alldeles för sällan.

Jag minns också att vi åkte och hälsade på hemma hos bröderna Allan och Anselm Hellström i deras stuga långt ute på Vikbolandet. Det var som att komma in i 1800-talet. I det huset, där bröderna bodde själva, hade inte mycket förändrats under alla år. Det var primitivt, med bl.a. vedspis i köket och trasmattoner på de gamla korkmattorna. Men det var en inbodd charm och en

välkomnande hemtrevnad, som var påtaglig. Brödernas spel andades också ålder, med ett spelsätt, som var deras alldeles egna. Samspelet var superbt.

En tid senare arrangerades en kurs och spelträff på Mems kursgård i Östergötland. Då hade ena brodern (Allan) gått bort, men Anselm fanns med på Mem. Vi kom med ett gäng elever från Musikhögskolan (Ackis), tillsammans med vår lärare Ole. Vi hade också med oss Pähl-Olle, Kalle Almlöf, Päckos Gustaf och Jonny Soling. Men trots detta stjärnspäckade gäng var det Anselm Hellström, som fick ikläda sig rollen med den största stjärnstatusen – något han var tämligen omedveten om och brydde sig föga om.

Jag vill avslutningsvis anknyta till det jag avslutade med i förra artikeln och även i viss mån berörde i början av denna – dansen. Vår folkmusik är och har alltid varit en s.k. funktionsmusik, dvs. den har använts i ett syfte. I huvudsak att dansa till men även till att ex. marschera eller kanske som festmusik. Kopplingen till dansen är viktig och vi fick därför förmånen att, som ett led i vår utbildning på Ackis, en gång i veckan besöka Dansmuseet, där husguden Henry Sjöberg fanns, och titta på gamla dansfilmer och diskutera innehållet i ett kanske historiskt perspektiv. Henry hade alltid valt ut en eller några filmer till oss. Det kommer jag ihåg som mycket intressanta och givande träffar. Än idag är kopplingen till dansen viktig för mig och jag spelar helst och bäst till dans. I den insikten har Henry Sjöberg varit en viktig förebild för mig.

Ole Hjorth, foto SSF arkiv

Sikvikspolskan

/Arne Blomberg

– När du kan den här polskan, ska jag bjuda dig på vad du vill, sa Herbert Jernberg och gav mig en polska som läxa till nästa träff. Jag var i tonåren och gick i spelmanslära hos Herbert Jernberg i Stockholm. Herbert, hans storebror Anton och deras far Gustaf Jernberg var kända som Jernbergstrion och de var min familjs vänner. Deras musik hade jag hört många gånger under min uppväxt. När jag spelat ett par år i kommunala musikskolan i Södertälje kunde jag hjälpligt vara med och Herbert lovade att jag skulle få bli hans elev.

Herbert, hustrun Margit och dottern Britt bodde i Stockholm, på bekvämt avstånd från Södertälje. Herbert hade varit med om att bilda Stockholms Spelmansgille och gilletts månatliga träffar på restaurang Fjädersn var lämpliga att kombinera med spelövningarna. Det var också gilletts notblad som vi övade med, Herbert hade markerat lämpliga låtar med ett X, för viktiga låtar satte han en ring kring krysset och den nu aktuella polskan hade han dessutom kraftfullt strukit under. Min uppgift var att lära mig låten utantill – jag var ju notbunden – och sedan skulle vi spela den tills Herbert var nöjd.

Sikvikspolskan efter Gustaf Jernberg, som hade låten efter sin farfar, kolaren Anders Gustaf Jernberg (1829-1897). Ur Stockholms Spelmansgilles lösblad.

Sagt och gjort!

Men notbilden var för svår för mig, jag kunde inte få någon fason på den. Rädningen blev en liten tongenerator, som den blivande civilingenjören just hade knåpat ihop av en transistor och några andra komponenter. Familjens nyinköpta bandspelare spelade in metervis med toner och med linjal, sax och tejp sattes polskan samman. Sax och gjort!

Besvikelsen blev stor när låten spelades upp, det var klen musik, men med bandets hjälp klarade jag läxan och efter många, många genomspelningar med Herbert började Jernbergstrions signaturlåten Sikvikspolskan även bli min låt.

Insikten om notbildens begränsningar har följt mig genom livet.

Noter är bra, bara man inte spelar efter dom!

Betrakta noterna som en råvara som måste bearbetas för att förvandlas till musik.

Härma spelmän du gillar – live eller inspelningar – och bygg upp din egen musikalitet och tolkningsförmåga.

Studera gärna noggranna uppteckningar, de har mycket att lära ut. Fundera över konstigheter i notbilden. Kanske felskrivet, sånt händer, eller en finess som är värd att prova.

Variation är bra. Båda vändorna i en repris behöver inte vara lika. Upptecknaren har valt en av flera varianter när han noterade låten.

Pröva att sjunga eller gnola melodin för att finna fraseringar och betoningar.

Nästan alla låtar är fri musik, du får göra vad du vill!

Hur blev det då med Herberts löfte? Blev det något festande?

Nej, det blev inget svirande i Stockholm, vi nöjde oss med fortsatt spel, men träffarna blev allt mer sporadiska i slutet av femtiotalet - studenten, rekryten, KTH och sedan yrkeslivet tog över.

Jag är både stolt och glad att ha fått bli en länk i den långa traditionskedjan och har nu egna elever som fångas av de säregna melodierna. Traditionen lever!

3a.

10:1 10:3

Polska

efter A.G. Jernberg

SA.

Anton och Herbert hade flera elever. Före Arne hade Herbert Sivert Hellberg och Bernt Carseberg som elever. Anton Jernberg hade tre betydande elever; sonen Per Gustav, Jeanette Evansson och Sven Ahlbäck (professor KMH). Sven gav 1986 ut praktverket Jernbergslåtar som djupdyker i traditionen. Här har Sven analyserat Sikvikspolskan efter en inspelning med Gustaf. De små tecknen över vissa noter visar blåtoner.

Musik:

Sikvikspolskan spelad av Gustaf Jernberg. Bandinspelning 1956.

<https://www.samlingarna.sormlandsspel.se/wp-content/uploads/2023/08/Sikvikspolskan-Gustaf-1956.mp3>

Sikvikspolskan, tejpbandstump

<https://www.samlingarna.sormlandsspel.se/wp-content/uploads/2023/08/Sikvik-elektron.mp3>

Sikvikspolskan 2023.

Arne melodi, grannen Maria Nogenmyr spelar Herberts andrastämman. Traditionen lever!

<https://www.samlingarna.sormlandsspel.se/wp-content/uploads/2023/08/Sikvikspolskan-Arne-o-Maria.mp3>

Gustaf Jernberg (1881-1964) deltog 1912 i spelmanstävlingen i Uppsala och segrade i fiolklassen, före flera storheter som Wilhelm Gelotte, August Bohlin och andra. Gustaf blev en kändis i spelmannskretsarna! När sönerna Anton (1909-1990) och Herbert (1911-1975) växte upp bildades Jernbergstrion, som blev rikskänd bl.a. genom medverkan i den unga radion. Anton och Herbert spelade också dansmusik tillsammans med några andra grabbar i kapellet Spelorrarna. 1929 kom även en ung konditor från Södertälje med i gänget. Han spelade mandolinbanjo och blev bandets sångare – det var min pappa Georg. Vänskapen mellan familjerna bestod genom åren.

Jag vill berätta lite hur det kan vara att spela upp för Zornjuryn. Anmälan sker på våren. Efter inbetald avgift kommer så småningom besked om tilldelad dag och tid för uppspelning. Det förestående blir alltmer verkligt. En tid av förväntan och intensifierad förberedelse inträder. Vilka låtar ska jag välja, det tål att fundera på. Det kan verka självklart, men det behöver vara låtar jag är trygg med och tycker är roliga att spela. Tiden går fort, så kommer dagen för uppspel. Detta år skedde uppspelningarna i Skåne. Jag kom med tåg till Lund på kvällen före uppspelsdagen. Jag sov gott i min lilla alkov på Winstrup vandrarhem och lyckades hitta Limus musikskola, platsen för uppspelet. Där fick jag registrera mig och tala om vilka låtar jag skulle spela upp. Mina val var tre sörmändska låtar: schottis efter CA Lindblom, slängpolska efter Edvard Pettersson Fogdön och en vals efter Axel Andersson Halla, Nyköping. Före mötet med juryn ges tillfälle till enskild uppvärmning och förberedelse. Jag spelade lite, kollade att nyckelharpan var väl stämd, andades och försökte komma in i en lugn känsla. Plötsligt blir jag hämtad och det är dags att träda in i salen. Juryn sitter på rad vid ett långt bord täckt av en vit duk som når ner till golvet. Det ser fint ut och skapar en högtidlig atmosfär samtidigt som den döljer juryns fötter. En ljudkille från Svenskt visarkiv visar fram till mikrofonerna och frågar om jag vill stå eller sitta och spela. Jag väljer att sitta. Det görs en inspelning som sparas, den blir offentlig om 70 år. Jag presenterar kortfattat, sen spelar jag. I min presentation försöker jag komma ihåg att förutom låtens namn, också berätta vem den är efter och något om den spelmannen. Det blir lite som ett samtal med juryn. Men viktigast av allt är i alla fall själva spelet. Jag försöker starta låtarna tydligt och bestämt, hålla tempot, andas, samt avsluta starkt med väl valda fint klingande sluttoner. Det gick bra och jag kom inte av mig. Jag tror att

det finns viss tolerans för nervositet om man spelar skapligt i övrigt. Jag ombads att spela upp en fjärde låt. Man ska ha tre låtar att spela upp och en fjärde i reserv. Jag spelade schottisen "Akta dig för flickor" efter Axel Andersson och nämnde att jag spelade den i C eftersom nyckelharpan klingar bättre än i D. Vilken tonart man spelar i verkade inte ha någon betydelse. Jag vill kunna ha ögonkontakt med juryn när jag spelar, men för att behålla min koncentration lät jag ibland blicken vila längs bordskanten. Det var neutralt och bra. Det gäller att inte tappa bort sig, till exempel när jag ser att någon i juryn plötsligt börjar göra anteckningar. Risken är att jag då söker trygghet genom att se ner på nyckelharpan, vilket kan ge ett osäkert intryck. De låtar jag valt att spela upp är alla sådana som jag kan spela bekvämt utan att behöva titta på nyckelharpan. Detta har i och för sig en något begränsande inverkan på låtvalet. En del låtar kan vara ganska hoppiga upp och ner på nyckelharpan A-sträng. Det finns ju ingen E-sträng på nyckelharpan. Så var uppspelet genomfört. Det var en pärs. Timmar av väntan vidtar. Framåt femtiden anslås juryns resultat, en lista med de som tilldelats utmärkelser. Vi som spelat upp denna dag flockas förväntansfullt framför listan och söker med ivriga blickar. Överst står namnen på de som fått silvermärke, sen de som fått diplom efter brons, sen de som fått bronsmärke och längst ned de som fått diplom. Eftersom de flesta spelar fiol sökte jag först snabbt efter ordet nyckelharpa och där vid det, på sista raden, där fanns mitt namn! Min glädje var så stor, jag fick diplom, kan det vara sant! På kvällen samma dag går det att få ett kortare samtal med juryn. Jag tror många tar vara på den möjligheten. Juryn talar om hur de tänkt, samt belyser både styrkor och svagheter. Det finns också möjlighet att beställa en kopia på den inspelning som gjordes vid av uppspelningen. Att i efterhand lyssna till sin

egen uppspelning och ha juryns kommentarer i minnet ger god vägledning. För att förbättra mitt spel har jag gjort egna inspelningar, både ljud och video. Det är både grymt och nyttigt att sedan se och lyssna på det. Att spela framför spegeln kan också visa en del. Jag har använt metronomen som obönhörligt avslöjar konstigheter jag gör men är omedveten om. Jag har utmanat min osäkerhet genom att spela solo vid olika tillfällen och även till dans. Vänner och bekanta har också fått komma med synpunkter och råd.

Uppspelningarna som pågått hela veckan avslutades med en Riksspelmansstämma på lördagen vid Kulturen i Lund. Dagen fylldes av konserter, folkdans, allspel och så den högtidliga punkten där Zornjuryn delar ut utmärkelser och silvermedaljörerna spelar en låt var. Solen sken, det var fullt med publik runt om den lilla dansbanan. Många var klädda i folkdräkt. Juryn satt till vänster på dansbanan och väntade. Först får vi som tilldelas diplom gemensamt gå upp och ställa oss i en rad. Därefter blev vi uppropade en i taget och fick ta emot våra diplom. Diplomet var ganska stort, i format mellan A4 och A3. Jag kunde läsa: "Svenska Folkdansringen DIPLOM tillerkänt Anna Fäldt, Torshälla för gott spel av sörmändslåtar på nyckelharpa vid Zornmärkesuppspelning Lund 22 juli 2023". Tjusigt, och med juryns namnteckningar i original: Agneta Stolpe, Jan Burman, Peter Pedersen och Christina Frohm. Det är möjligt att jag vill spela upp för bronsmärke någon gång i framtiden. Men nu vill jag först glädjas åt mitt diplom. Jag rekommenderar verkligen alla att göra denna resa, att våga utsätta sig. Genom att berätta lite om hur det varit för mig så hoppas jag kunna inspirera någon att försöka spela upp. Bara gör det! Nästa år blir uppspelningarna någonstans i Norrland. För mer information se www.zornmarket.se

Folksångsnätverk Mälardalen - för dig som är intresserad av den vokala folkmusiken

Folksångsnätverk Mälardalen startade våren 2023, inspirerat av Folksångsnätverk Gävleborg som funnits i flera år. Målet med nätverket är gemenskap, inspiration och fördjupning för sångare i Västmanland, Närke, Uppland och Sörmland. En arbetsgrupp med deltagare från de fyra landskapen planerar och genomför träffar i samverkan med spelmansförbunden och studieförbundet Bilda. Evenemangen kommer att synas på Facebook och på Bildas hemsida.

Kontaktpersoner är Majja Neverland (majjaneverland@gmail.com) och Christina Frohm (klasroskolan@gmail.com).

Visor i en liten stuga

En söndagseftermiddag i september samlades drygt 20 personer för visstuga i soldattorpet på Björnlunda hembygdsgård. Stugan rymmer 25-30 personer så det blev alldeles lagom trångt och mysigt. De flesta deltagare var från trakten men det kom också deltagare ända från Stockholm.

Visvärdar var Karin Kolterud, Stina Åberg och jag, Ida Larsson, lokala vissångerskor från Björnlunda och Gnesta. För mig var det andra gången som visvärd medan Karin och Stina har deltagit flera gånger tidigare. Denna gång blev temat höstvisor och vi sjöng allt från skördevisor till godnattvisor och visor om pottor. Allt går att få in under temat höst med tillräcklig fantasi!

Soldattorpet, som visstugan hölls i, byggdes i slutet av 1600-talet och flyttades till hembygdsgården på 1930-talet. Soldattorpet, nr 552 Vidby, var tilldelat Gripsholms kompani och låg vid Lövlund längs Eriksgatan, nära Jacobsberg.

Visstugorna hålls i maj och september varje år och arrangeras av Björnlunda hembygdsförening. Datum annonseras i början av året i hembygdsföreningens program på <https://www.hembygd.se/bjornlunda> och Facebook, lokalt i Gnesta kommun, samt i Facebook-gruppen Nyköpings visstuga.

Soldattorpet, foto Lotta Thunholm

Välkommen!
Ida Larsson

Folkdansens/folkmusikens iscensättningar och representationer

Del 11. 1960– 70-talen. Del 3: Folkmusikens och folkdansens nya uttryck

/Bert Persson

Jag dröjer mig kvar i 60- och 70-talen. Det var en oerhört dynamisk tid inom folkmusik- och folkdansmiljöerna, som skapade nya uttryck och förhållningssätt och som lade grunden till mycket av det som vi idag tar för givet. Det var inte bara inom folkdansmiljön som kritiska röster hördes. Eftersom jag var en del i det som hände, så är det mina minnen som beskrivs.

De unga spelmännen och folkmusiken

Även de unga spelmännen började under den här perioden att ifrågasätta spelmannens förhållningssätt. Inom spelmannens rörelse var spelmannslag den vanligast förekommande konstellationen när man framförde folkmusik. Det var också vanligt att man hade en slags "allsvensk" repertoar. De unga spelmännen började nu undersöka hur musiken hade kunnat låta innan spelmannens rörelse tillkomst. De började även utforska musiken i sina "hemorter". Nu letade man efter uppgifter i arkiv, litteratur och hos gamla spelmän. Många strävade efter att spela efter andra ideal än vad som var vanligt vid den tiden, på ett sätt man menade var mer "äkta": stämna fiolen efter den tonart som spelades, använda rakare ställ på fiolen för att lättare kunna spela på flera strängar samtidigt och att hålla fiolen mot armvecket istället för under hakan. Några började även bygga och spela på äldre instrument. Anders Eklundh blev en framstående spelman på bl. a. silverbas- och kontrabasharpa, (vev)lira och hummel. Styrbjörn Bergelt spelade gammalharpa, tagelharpa och olika flöjter. Det är också nu som den "svenska" säckpipan återinförs i folkmusiken.

I detta sökande efter det som var äldre började unga spelmän

i Södermanland, Småland och Östergötland att spela slängpolskorna (16-delspolskor) på ett nytt sätt. I Sörmland var det Arne Blomberg, Christina Frohm, Håkan Andersson, Ingvar Andersson, Lennart Tysk m.fl. I Småland/Östergötland Bengt Löfberg och Pelle Björnlert m.fl. Under 70-talet hade slängpolska sin första storhetstid i modern tid.

Slängpolskans revival

I och med att de unga sörmländska spelmännen hade ändrat slängpolskespelet kunde vi dansare inte längre dansa slängpolskan efter spelmannen Erik Lindell. Lindells slängpolska krävde en snabb och markerad polska, påminnande om hambopolketten. Nu fick vi en musik som var lugnt gående och jämnt markerad. Sommaren 1974 kom Henry Sjöberg till mig och Eva Liljedahl¹ och undrade om vi ville vara med och jobba med hans anteckningar från uppteckningsresorna i Södermanland. Under hösten -74 och våren -75 träffades vi på Torekällberget i Södertälje. Det var Henry och hans fru Iréne, Gun och Toni Johnsson från Järna-Turinge folkdansgille, Erik och Marianne Strandberg och Gunvor och Leif Gustafsson från Salems gille och Eva och jag från Danslåt. Vi läste Henrys anteckningar och Henry berättade vad han minde, vi provade olika sätt att tolka anteckningarna. Vad det gällde tempot så utgick vi från vad en av sagespersonerna hade sagt när hon hade dansat till musik hon inte var nöjd med: *den var inte skön att gå till*. Vi provade olika tempi och kom fram till att det vi tyckte var allra skönast att gå i var 108 bpm, med en nedre gräns runt 106 och en övre vid 112.

¹ Senare Nordlinder

Henry hade haft förmånen att få träffa många sagespersoner som hade berättat och visat, och alla hade gjort lite olika. Det var något som Henry ville hålla fast vid, att vi inte skulle komma fram till ett enda sätt att dansa slängpolska på. När vi närmade oss slutet av perioden fick vi i uppdrag av Henry att välja ett av paren som han hade sett och lära oss deras sätt att dansa slängpolska. Jag vill minnas att vi kom fram till fyra olika varianter.

När jag långt senare frågade Henry varför han inte hade plockat fram det här materialet tidigare, svarade han att han inte tyckte det var någon idé eftersom det inte fanns musik att dansa till tidigare.

Slängpolskekurs på Solbacka

Hösten 1975 bestämde Henry att Södermanlands spelmansförbund skulle bjuda in till kurs i Sörmländsk slängpolska. Det skulle vara en kombinerad spel- och danskurs. Dessutom skulle kursen gå över två helger med samma deltagare.

Vi fem par som jobbat med dansen skulle vara kursledare och varje par skulle få en grupp på ca 5 andra par att undervisa. Eftersom vi 5 par dansade lite olika uppstod en del ”problem” första kvällen när alla träffades för att dansa tillsammans. Det visade sig ju att inte alla dansade exakt lika varandra. Några frågade oroligt vilket som var den rätta varianten.

På söndagsmorgonen den första helgen samlade Henry oss kursledare för en genomgång. Han hade legat sömnlös och grubblat på det han hade sett kvällen innan, när alla dansade i den stora salen. Han tyckte att det såg märkligt ut när alla par dansade efter varandra längs väggarna. Det var något i dansen som han tyckte gick förlorat. Vi fick då uppmaningen att lära folk att varje par skulle ”muta in” en mindre yta, ungefär så stor som i en gammal stuga, och dansa promenaddelen runt den.

Efter den här första kursen spred sig dansen snabbt bland folkdansare. Det var intressant att observera hur olika föreställningar om dansen började spridas. Den mindre ytan som vi hade poängterat började med tiden minska och bli mindre och mindre och vid något tillfälle såg jag par som vred sig runt på stället när de dansade dansen. Jag fick också höra om saker som sades höra till dansen, och det var delar som vi över huvud taget inte hade diskuterat i vårt arbete.

Börje Wallin

En person som Henry hade mycket samarbete var Börje Wallin. Börje var verksam i Skåne och intresserade sig för dansen i Skåne. En viktig del i Börjes arbete var att levandegöra beskrivningar av dans som gjorts under 1800-talet av framför allt Mandelgren. Något som blev väldigt populärt bland oss som ville dansa ”folkligt” var de skånska engelskorna. Det var danser som passade väldigt bra in i tidsandan, där ”kollektivet” ofta stod i centrum. Det var danser där man dansade alla tillsammans, och där man efter särskilda mönster bytte antingen partner eller par att dansa med. Under senare tid har Börjes folkliga menuett fått en stor spridning i landet.

Något vi dansare fick från Henry och Börje var en friare inställning till dansen och den nära kopplingen mellan dans och musik. Vi lärde oss dansens ”ramar” och innanför den fanns det möjligheter att göra lite olika. Detta var något helt annorlunda än folkdanslagets krav på att alla skulle dansa lika.

Dansen och musiken möts igen

När jag började dansa folkdans 1965 så var folkmusiken bara musik att lyssna till. Det som hände nu under 70-talet var att de unga spelmännen gärna ville att vi skulle dansa till deras musik. Detta var nu möjligt tack vare att Johan Larsson, Ingvar Norman, Göran Karlholm, Henry Sjöberg och Börje Wal-

lin började lära ut olika polskeformer. Spelmansstämmorna lockade nu tusentals besökare och här fanns också möjligheter att dansa till de bästa spelmännen. Önskan från både oss dansare och spelmän gav upphov till att det började ordnas danstillställningar med spelmän. I Lund startade *Schottisbersån* och i Växjö *Valshuset*. I Stockholm fanns *Mariahissen*², där det samlades dansare och spelmän varje söndag. 1977 tog jag initiativ till att starta danshus, efter ungersk modell, i Stockholm. Danskvällarna på *Danshuset* innehöll nästan alltid en stund med engelskor/angläs och vi avslutade ofta med att dansa ballader.

I och med att folkdansen och folkmusiken valde att bilda egna riksorganisationer under 1920-talet kom folkmusiken och dansen att gå skilda vägar. Det som händer nu är att folkmusiken och dansen åter möts på dansgolvet.

Skivutgivning

När jag började dansa folkdans 1965 var det i stort sett omöjligt att hitta folkmusikskivor. Det som fanns var några ep-skivor utgivna av Sveriges Radio, som var svåra att få tag på, och skivor med Gunnar Hahns folkdansorkester. Gunnar Hahn menade att han gjorde folkmusiken en tjänst när han arrangerade folkmelodier för orkester utifrån den klassiska musikens stilideal.

Med det ökade intresset för svensk folkmusik fanns det nu en marknad för folkmusikskivor. Nu nådde några spelmän vad som närmast skulle kunna kallas för ”stjärnstatus”. Bland dem fanns bland andra Björn Ståbi och Pers Hans, Per Gudmundson, Anders Rosén och Skäggmanslaget, som bestod av Thore Härdelin, Wilhelm Grindsäter och Petter Logård. På omslaget till Skäggmanslagets skiva ”Pjål, Gnäll & Ämmel”, som kom ut 1970 kan vi läsa:

Bitarna på den här skivan kallar vi ”låtar”. Låtar betyder för oss musik som kommer från folket och inte från finkulturen eller societeten. Låtarna har ofta en social funktion som dansmusik, marschmusik eller rituell musik, någon funktion som konsertmusik har de med all säkerhet aldrig haft.

Texten sammanfattar väldigt bra inställningen hos många av de unga spelmännen och dansarna som rådde under slutet av 60-talet och hela 70-talet. Skäggmanslaget blev också omtalade för samarbetet med popgruppen Contact.

Skivbolaget Sonet nappade på folkmusiktrenden och gav ut *Folkmusik från Dalarna*. Det blev den första i en serie *Folkmusik från.....*

Många spelmän var inte beredda att foga sig i de krav som ställdes av kommersiella skivbolag, att låtarna inte fick var längre än 3 minuter och inga ”ovidkommande” ljud som fots-tamp och dansande fötter fick höras. De valde därför att göra egna inspelningar och då gärna tillsammans med dansare. En sådan skiva var Pelle Björnlerts och Bengt Löfbergs *En rolig dans*. Den spelades i november 1975 i en liten stuga i Kimramåla och där jag, Eva Liljedahl, Gunnel Branzell och Gunnar Rosén dansade.

Skivan är också ett bra exempel på tidens lust att upplysa om vad man höll på med. Med skivan följde ett häfte med beskrivning av dansen och musiken i Småland. Vid samma tid spelade Kalle Almlöf och Anders Rosén in *Stamp, tramp och långkut*. På skivan medverkar också Britt Johan Persson,

² Flyttade senare till Skeppsholmsgården

Troskari Anna Eriksson och Målar Lennart Johansson och dansare. På konvolutets baksida finns angivet vilka olika stämningar låtarna spelas med och det innehöll också ett informativt häfte.

Under den här perioden kom en strid ström av folkmusikskivor med folkmusik från stora delar av landet.

Folkmusiken på Kungliga Musikaliska Högskolan (KMH)

Hösten 1976 startades en pilotkurs med en ettårig *Fiolpedagogisk fortbildning av verksamma spelmän*³, ledd av Ole Hjorth. De första som gick där var Jonny Soling, Kalle Almlöf, Kungs Levi Nilsson och Bosse Isaksson. Redan året därpå blev det en reguljär utbildning som också förlängdes till två år.

Veckoseminarier

Under 1976 och 1977 anordnades tre veckolånga seminarier kring folkmusik och folkdans.

Det första, 1976, ägde rum på musikhögskolan Ingesund, Arvika. Under en veckas tid träffades folkmusiker, folkdansare, forskare och artister för att diskutera: *"Vad är folkmusik och folkdans"*. I princip var "alla" där. Dagarna innehöll presentationer och diskussioner och på kvällarna spel och dans. En kväll fick vi uppleva en konsert med den ungerska Seböggruppen. En grupp unga folkmusiker som hade startat Danshus i Budapest och en rörelse som motsvarade den som pågick i Sverige. De ville bryta med den stilerade statliga uppfattningen om den ungerska folkkulturen och återgå till en mer folklig tradition som de lärt sig i Transsylvanien.

Med anledning av bildandet av Svensk folkdansensemble och utbildningen på KMH diskuterades faran med en allt ökande professionalisering. Vad det gällde folkdansen så framfördes tanken att det skulle kunna vara till nackdel för folkdanslagen om publiken vände sig vid skickliga dansare på scen. Vad det gällde utbildningen på KMH så poängterade Jonny Soling och Kalle Almlöf att det var viktigt att de som antogs till utbildningen skulle vara skickliga dansspelmän. De framförde också att KMH måste se till andra musiktraditioner än den från Dalarna blir representerade och att man också skulle ta hänsyn till att det nu finns många skickliga kvinnliga spelmän och sångare.

Efter en veckas diskussioner hade vi inte lyckats komma fram till några definitioner av folkmusik och folkdans som alla var nöjda med, så det framfördes ett önskemål om en fortsättning året därpå.

Eftersom Sverige är väldigt långt valde man att ordna två seminarier 1977. Ett för norra Sverige i Burträsk, Västerbotten och ett för södra Sverige i Bräkne-Hoby, Blekinge. Återigen träffades forskare, artister, spelmän och dansare för att diskutera definitioner och hur man skulle föra folkmusiken och folkdansen vidare. Återigen långa och intensiva diskussioner. Jag var med i Bräkne-Hoby och jag minns ett tillfälle när vi diskuterade definitionen av folkmusik och folkdans. Vi började gruppviss och det blev stundtals rätt högljudda diskussioner. Vid återsamlingen är jag övertygad om att det var många som var övertygade om att ha kommit på väl fungerande definitioner. Men vid varje presentation så log professor Jan Ling och så undrade han: *"menar du då att det här är*

folkmusik/folkdans" och så nämnde han en musik- eller dansform som passade in på definitionen, men som ingen var beredd att kalla folkmusik/folkdans. Jag vill minnas att efter veckan kom vi fram till att folkmusik/folkdans är det jag kallar folkmusik/folkdans och att det inte var lönt att försöka uppnå konsensus.

Fria grupper

För många av oss unga folkdansare blev mötena med Henry Sjöberg och Börje Wallin starten på ett förändrat dansande. Vi blev upprörda och vi var många som kände oss lurade av folkdansrörelsen. Många danser hade sina rötter på Operan eller i föreningsvärlden och hade aldrig dansats av "folket". Nu växte också "motsättningar" mellan oss som ville dansa "folkligt" och de som ville fortsätta med folkdanslagens vanliga repertoar. Mitt folkdanslag, Järfälla Folkdansgille, sprack i tre delar under den här tiden. De som enbart ville dansa folkdanslagets standardrepertoar av komponerade folkdanser bildade en egen sektion, "Stenålderslaget", som var öppet för personer över 40 år. Vi som enbart ville dansa "folkligt", startade en studiecirkel som träffades samma kväll som folkdanslaget övade. Den tredje sektionen var de som inte ville välja sida, utan kunde tänka sig att dansa både "folkdans" och "folklig dans".

Med tiden kände vi, som valde studiecirkeln, att vi inte var välkomna i föreningen. Det ledde fram till att vi valde att lämna folkdanslaget och Svenska Ungdomsringen och bildade, i tidens anda, en fri grupp och kallade oss Danslåt. I Stockholm var det fler som inte kände att de hörde hemma i Ungdomsringen och de bildade den fria gruppen Nordingarna. Den grundläggande idén hos oss var att vi ville begränsa repertoaren vi dansade. Vi i Danslåt dansade sörmländska danser, engelskor, sånglekar och ballader. Nordingarna bestod av olika avdelningar. En ägnade sig åt dansen i Västerdalarna och den östsvenska gruppen fördjupade sig i att söka efter svaret på hur pardansen kan ha sett ut långt tillbaka. Det var början till det som idag brukar kallas östsvensk slängpolska och av vissa småländsk. Gruppen Ormen Långe ägnade sig åt långdanser. Tanken bakom den begränsningen var bland annat att man förr, i traditionen, hade en begränsad repertoar.

Det som kännetecknade oss i dessa fria grupper var att vi kombinerade dans, sång och lek med att också studera

danshistoria och leta efter material i olika arkiv, bland annat i svaren på Nordiska Museets olika frågelistor om dans och spel. Medlemmarna i Västerdalgruppen besökte också sagesmännen som finns upptecknade i Svenska folkdanser II (Blå boken).

Jag har undrat över vad det var som gjorde att nu helt plötsligt fick Ernst Kleins idéer om skillnaden mellan "folkdans" och "folklig dans" genomslag. Läser man Ungdomsringens medlemstidning, Hembygden, från 20- och 30-talen, dyker det då och då upp ifrågasättande artiklar som inte gav upphov till några meningsutbyten. Ernst Klein var också inbjuden att tala på ett möte med Ungdomsringen. I Hembygden kommenteras endast att det varit intressant, men det förändrade inte folkdanslagens repertoar. Ser man till folkdansrörelsens framväxt så var det en angelägenhet för akademiker och borgerligheten,

³ Läs mer i Ahlbäck, Sven m. fl (Red) (2009) 1976 – 2006 30 ÅR MED FOLKMU-SIK PÅ KMH. KMH förlag. Stockholm

och som dessutom hade som mål att "rädda" svensk ungdom från den skadliga jazzen, så är det lättare att förstå att Kleins idéer inte var högsta prioritet.

Självklart är nog själva tidsandan med det starka fokuset på "folket" och den starka "vänstervind" som drog genom kulturen under 70-talet en bidragande orsak, men jag undrar också vad det betydde att många av oss som tog till oss Henry Sjöbergs budskap, kom från så kallade arbetarhem och var familjens och släktens första generation som tagit studentexamen och var akademiker. Var det så att vi, i tidens anda, hade en klassmedvetenhet och såg "folkdansen" som en förljugen borglig uppfattning av svensk danskultur?

Det är under 70-talet som tanken på professionella folkmusiker och folkdanspedagoger börjar ta form. Det stod i kontrast till tidsandans antielitistiska inställning. Många menade att man inte skulle bli för tekniskt skicklig eftersom musiken och dansen var från en tid då "folket" inte gick hos danslärare eller i kommunala musikskolor.

I och med 70-talets slut hade folkmusik- och folkdansmiljön förändrats. Kvar fanns spelmannslagen men nu blev det vanligare med solo och duospel och att folkmusiken återfått sin funktion som dansmusik. Bland oss folkdansare blev det viktigt att skilja på "folkdans" och "folklig" dans. Något som under den här tiden ofta ledde till motsättningar och heta diskussioner.

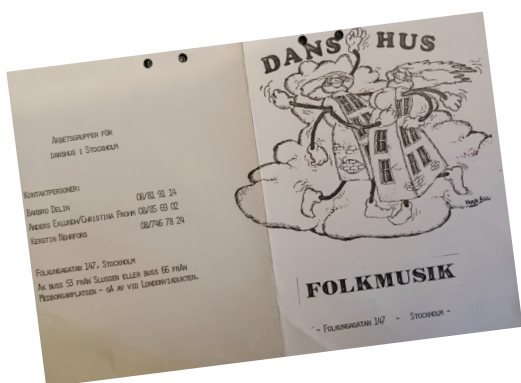
Inom folkdansen kan jag se fyra olika inriktningar ta form. Det är folkdansrörelsen som i stort sett fortsätter sin tradition, vi som valde att enbart dansa "folklig dans", "polskedansarna" som var noga med att dansa så lika be-

skrivningarna som möjligt och en grupp som valde att dansa väldigt fritt till musiken.

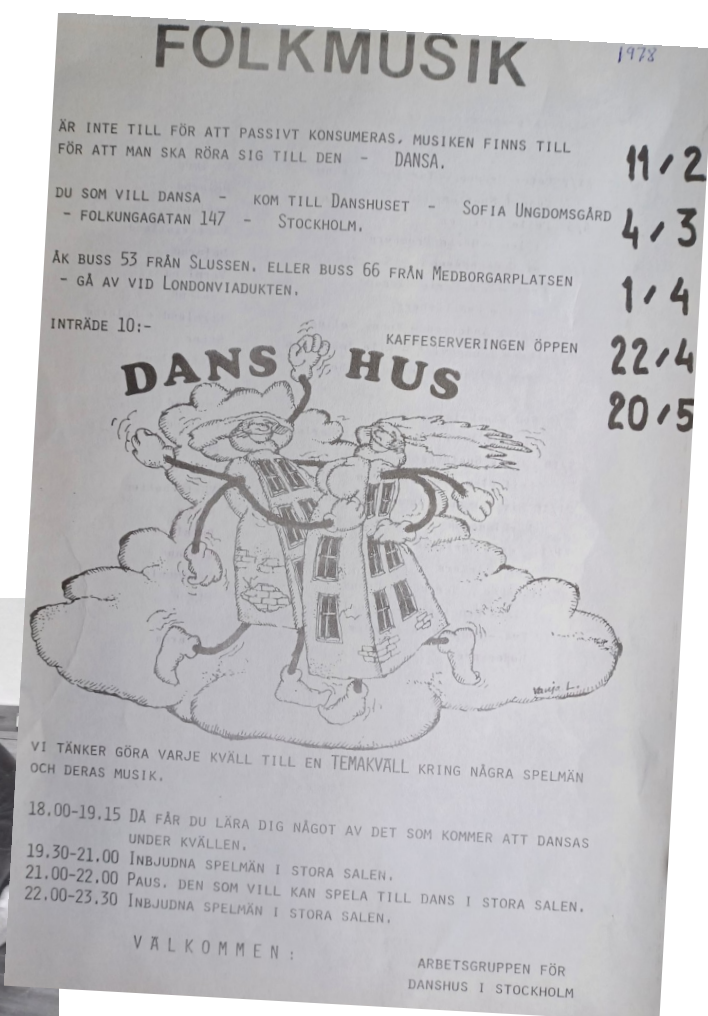
Idag när jag ser tillbaka på det som hände under den här tiden så ser jag att vi som valde den "folkliga dansen" iscensatte och representerade det som vi menade var "den rätta och äkta" folkkulturen. "Polskedansarna" kan ses som att de iscensätter den lokala traditionen och blir representanter för den by/socken som polskan kommer ifrån.

Litteratur:

Ahlbäck, Sven m. fl (Red) (2009) *1976 – 2006 30 ÅR MED FOLKMUSIK PÅ KMH. KMH förlag. Stockholm*
 Arvidsson, Claes (1999) *Ett annat land. Sverige och det långa 70-talet. Timbro förlag AB. Stockholm*
 Helmersson, Linnea (red) (2012) *Eldsjalarna och dansarvet. Om forskning och arbetet med att levandegöra äldre dansformer. Folkmusikens Hus. Rättvik*
 Ramsten, Märta (1992) *ÅTERKLANG. Svensk folkmusik i förändring 1950 – 1980. Svenskt visarkiv. Stockholm*
 Sjöberg, Henry (1972) *Folkdanser del 1 1800-talets pardsanser beskrivningar och instruktionsmetodik. Statens Dansskola. Stockholm*

Christina Frohm tillverkar affisch till de första danshusen

På gång

Du vet väl att det finns en kalender på vår hemsida. Där försöker vi samla sådant som händer i vår närhet: spelmansstämmor, träffar, kurser mm.

Du hittar kalendern på <https://sormlandsspel.se/pa-gang/>.

Anmäl gärna evenemang till kerstin.lanbeck@telia.com som lägger upp det på hemsidan.

Spelmansförbundet finns också på Facebook och där finns många tips på konserter mm.

Följ länken för att komma dit: <https://www.facebook.com/groups/184664069689/>.

Alla, alltså även de som inte har Facebook kan gå in och läsa det som finns där.

Kom ihåg att söka stipendier!

Hos Södermanlands spelmansförbund kan man söka stipendier från *Sörmländska folkmusikfonden till Gustaf Wetters minne*. Fonden har till uppgift att främja den svenska och speciellt den sörmländska folkmusiken. Stipendiet riktar sig till sörmländska ungdomar under 25 år som utövar svensk folkmusik. Stipendium utdelas årligen i samband med spelmansförbundets årsmöte. Det går också bra att nominera någon till stipendiet.

Stipendium kan också sökas från *Axel och Elnas minnesfond* som har instiftats av Axel och Elna Andersson, Nyköping.

Ansökan skickas till sekreteraren i Spelmansförbundet, f.n. Christina Frohm, klasroskolan@gmail.com.

Läs mer om fonderna på hemsidan <https://sormlandsspel.se/om-ssf/stipendier/>

